

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ δευτέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέρα νυμφαγορῆς στὸ Μοναστήρι. Νύμφες ποὺ ἀγοράζονται. Τὸ γάμι μὲ τὸ νερό στὸ Κρούσσοβο. Ἡ πρώτη δοκιμασία τῶν νεονύμφων. Ὁ ἀλευροδισχινητισμὸς τῆς Σαμάριας. Ἀγῶνες ἰσορροπίας ἀπᾶν ὁ ἕνα κούτσουρο. Περίεργα ἦδη καὶ ἔθιμα. Τὸ μῆνυμα τοῦ γαμπροῦ. Οἱ ποὺ ληστεύει γαμπροὶ τοῦ κόσμου εἶνε οἱ τῆς Ἀχρίδος. Ὁ Σάμιανδρος τῆς Τροίας καὶ ἡ Μοναστηριώτισσα. Ἡ λιτανεῖα τοῦ νεροῦ καὶ τὸ ληνικὸ μέσσι στα Βλαχόβουλαρικά. Ὅταν δὲν «τάξει» ὁ γαμπρὸς!

Ἐπὶ προσκύνῃ καὶ τῆς βρύσης Ἐκαὶ ἕνα τρυφεροῦ Ἐ

Οἱ γάμοι στὸ ἑλληνιστάτο Μοναστήρι γίνονται κατὰ τοιοῦτο περιορὸ τρόπο. Τῆ δευτέρῃ μέρῃ τῆς Πεντηκοστῆς κατεβαίνουν στὴν πόλι αὐτὴ ἀπὸ τὰ γόφω χωριά, χωρικοὶ καὶ χωρικές, παλληγγάρια καὶ κοπέλλες μὲ τῆς γαμπρῆς τὸς τῆς στολές, φτάνουν στὸ σταροπάζαρο τῆς πόλεως ἔχει βλέπει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, συμπαιθεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ καταλήφουν στὸ ἀραβοβόνισμα. Ἀν ἕνας νέος δὴ στὴν ἀρχὴν ἀυτῆ μιὰ κοπέλλα καὶ τοῦ ἀρέσει, πᾶει σὲ κανέναν κοινὸν φίλον ἢ στὸν μακαζῆλη τῆς γειτονιάς, τοῦ λέει τὸν λόγον τοῦ καὶ γίνετα τὸ συμπθεροῦ!

Ἡ νύμφη πρέπει νὰ εἶνε πάντα 5—10 χρόνια μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ γαμπρὸ. Ἡ διαφορὰ αὐτῆ στὴν ἡλικία ὀφείλεται σὲ δύο λόγους: Πρῶτα γιὰτὶ οἱ γονεῖς τῶν χωρικοῦν, ἔχοντας ἀνάγκη χειρῶν νὰ τοὺς βοηθοῦνε στὰ χωράφια χωρικοῦν τῆς κοπέλλες τοὺς καὶ δὲν τῆς παντρεύουν εὐκόλα καὶ δεύτερον γιὰτὶ καὶ ὁ γαμπρὸς θέλει μιὰ γυναίκα δυνατώτερη ἀπὸ αὐτόν, γιὰ νὰ ἐργάζεται ἴσα μὲ αὐτόν στοὺς ἀγρούς.

— Ἡ μικρὴ γυναίκα εἶνε μετῆλες, σὰς λένε οἱ Μακεδόνες χωρικές. Ἄμα θὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα νὰ ἀλλάξουν τὰ δαχτυλίδια ὁ γαμπρὸς ἀγοράζει τὴν νύμφη δίνοντας ἕνα ποσόν χωρικοῦν!

Στὸ Κρούσσοβο τοῦ Μοναστηρίου τῆς τρίτῃς μέρῃ τοῦ γάμου, ὀδηγόνται οἱ νεόνυμφοι στὴ βρύση τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ εἰσέρχουν ὁ ἕνα γάλινο τίσι. τοὺν ἄνοιχτο καὶ γράστο νερό, τὸ ὁποῖο λένε «τασιό», ἕνα χωνοῦ ἢ ἀμυρῆνο ἄσφατο χωνοῦμα. Οἱ νεόνυμφοι βουτώντας τὸ χωνοῦμα τοὺς στὸ νερό, προσπαθοῦν νὰ πᾶσουν τὸ χωνοῦμα μὲ τὸ στόμα τοὺς, ἕνω συγχρόνως ἡ συνοδεία τοῦ γάμου, ἡ γυναικες ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, χωρικοῦν ὁ ἕνα χωνοῦμα, ὁποῖο ὁ ἀσφατοῦ «Ἑλληνας, τραγοῦδοῦν διάφορα ἐπιθλάμια καὶ ἀλλήλα μὲ τὴν περιόσια.

Τὸ γαμήλιο αὐτὸ παιγνίδι γίνετα καὶ στὴν Σαμάρια μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι μῆσα στὸ γάλινο τίσι ἀντὶς τῆς νεῖς βάζουν ἀλευρὸν. Μὲ τὸ ἀλευρὸ τὸ θέματα εἶνε κομικώτερο καὶ μαρτυρικότερο γιὰ τοὺς νεονύμφους. Γιὰτὶ κινῶδες γόνουν τὸ ποσοτό τοὺς μῆσα στὸ ἀλευρὸ, γιὰ νὰ πᾶσουν τὸ χωνοῦμα καὶ καθὼς ἀναπνέουν, τὸ ἀλευρὸ μπαίνει μῆσα στὰ ρουθόνια τοὺς καὶ τοὺς πνίγει ἔνω οἱ συμπθεροὶ ξεκαρδίζονται στὰ γέλια!...

Στὰ χωριά τῆς Πρέσπας πάλιν ἔχουν τὴ συνήθεια νὰ ἀνεβρίζουν τοὺς νεονύμφους, μετὰ τὴν ἰσορροπία, καὶ τὴν ὥρα ἀναμφῶς ποὺ πρῶτοντα τοῦ γάμου τὸ τραπέζι, ἀπᾶν ὁ ἕνα σπογγώδους κομικὸς κωμικῶν, τοποθετημένους σὲ ἔδαφος ποὺ γλιστρᾶει τρομερὰ. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀπᾶν, οἱ δυστυχῆς νεόνυμφοι, εἶνε ὑποχρεωμένοι νὰ προσκυνοῦν διαρκῶς τοὺς συμπθεροὺς ποὺ τρών καὶ πίνουν καὶ τοὺς εὐχόνται... νᾶναι σ τ ρ ε ο μ ε ν ο ἰ σ ! !

Τὸ θέματα αὐτὸ εἶνε φυσικὰ κομικώτατο. Κατὰ τὰς ὑποκλίσεις, οἱ δύο νεόνυμφοι, γιὰ νὰ μὴ πέσουν, προσπαθοῦν νὰ συγχωρηθοῦν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ἐτοῖ ἀναγκάζονται νὰ ἐρχονται σὲ ἄμεσο ἐπαφὴ καὶ νὰ σφιχαγκαλιάζονται, πρὸς μεγάλην διασκέδασιν τῶν συμπθεροῦν.

Ἐπειτα οἱ νεόνυμφοι φιλοῦν τὸ χεῖρ τῶν προσκαλεσμένων, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὸν πατέρα. Ἀρῶν δὲ τελειώσῃ τὸ χειροφίλημα τοὺς ὀδηγοῦν στὸν νυμφικὸ δάλαμον καὶ περνοῦν ἀπ' ἔξω τὸ μῆνυμα τοῦ γαμπροῦ γιὰ τὴν ἀγνότητα τῆς νύμφης. Τὸ μῆνυμα αὐτὸ τὸ δίνει ὁ γαμπρὸς βραίνοντας σὸ παρᾶθρον τῆς πιστάδος καὶ εἰσφέροντας δύο ποσιολές. Τότε πᾶει ἀρχίζον τὰ νουθῶλια νὰ χτυπάνε, οἱ συμπθεροὶ νὰ τραγοῦδοῦν, οἱ «πράττοι» νὰ παροβῶνται, ἡ γυναικες νὰ κερνοῦν, ἡ γορῆς νὰ εὐχόνται, τὰ χωρικοῦν νὰ χορεύουν, καὶ νὰ φωνάζουν τὰ μικρὰ παιδιά. Γίνετα ἡλιαδὴ ἕνας ἀλλοπαγμὸς ὁ ἕνα παιδαγωγικὸν προσηγορῆς.

Τὴν ὥρα αὐτῆ δ.τ.ι σφάγιον βροῦν οἱ καλεσμένοι στὴν αὐλὴ τῶν νεονύμφων, ἀρνὶ, μοσχάρι, ζότες, γῆνες, λάπιες, βοδι,θὰ τὸ σφάζουν, χωρὶς νὰ τοῖμιηθῃ κανέναν, νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. Γιὰ τοῖτο οἱ νοικοκυραῖοι ἀπὸ τὴν παρῳμῳν τοῦ γάμου, ἀπομακρύνουν ὅλα τὰ ζῷα ἀπὸ τὸ σπίτι τοὺς, ἀφήνοντας μόνον ὅσα ἐδέχουν νὰ θυσιάσουν γιὰ τὴν χωρὰ τοῦ γάμου.

Κι' ὅμως τὰ ἔθιμα αὐτὰ ἔχουν τὴν ἀγῆλη τοὺς καὶ τῆς ἐξηγήσεις τοὺς.

Τὸ ἄσπετο τοῦ τασιό μὲ τὸ νερό καὶ ἰδίως τῶν κωμικῶν πᾶν στὰ ὁποῖα τοποθετοῦν τοὺς νεονύμφους, οἱ ὁποῖοι εἶνε ἀναγκασμένοι νὰ πᾶνῶντα ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἔχει τὴν ἔξῃ αἰτία: Οἱ εἰς γάμοι κωνοῖαν ἔρχόμενοι στὰ μέρη αὐτὰ, εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον νέοι, ποὺ ἔχουν στὰ βουνα καὶ κόσμο δὲν εἶδανε στὴ ζωὴ τοὺς. Τῆ νύμφη πρώτη φορὰ τὴν βλέπουνε. Κ' ἔτσι, ἐπειδὴ ὑπῆρχε φρόβος νὰ ναυαγίσῃ ὁ γάμος ἀπὸ ὑπερβολὴ ντροπῆ, μὲ τ' ἄσπετα αὐτὰ τοὺς ἀναγκάζουν δημοσίᾳ, νὰ ῑθοῦν σὲ γάπια ἐπαφῆ ἀναμταξῶ τοὺς, τοὺς δίνουν ἄραρος καὶ ἀνοτιῶνουν μῆσα τοὺς τὴν πρώτη γορῆ τῶν χωρικοῦν συστολῆ.

Στὰ χωριά τῆς Ἀχρίδος πάλιν, ὁ γαμπρὸς ὑποδέχεται τὴν νύμφη μὲ... σαβδίκοις!

Τὴν ὥρα ἡλιαδὴ ποὺ ἡ νύμφη μπαίνει στὸ σπίτι τοῦ, τὴν περιμένει χωρικοῦν ἕνα γλῶσσὸ κλωνία δέντρον, στὰ παραλλᾶδια τοῦ ὁποῖου ἔχουν δεσῆ ἡλιὰ! Κι' ἀρχίζει νὰ τὴν χτυπά ὡς ποὺ νὰ πέσῃ καὶ τὸ τελευταῖο μῆλο ἀπ' τὸ κλαδί.

Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ νύμφη ὀφείλει νὰ ὑποτάσσεται τεφλὰ στὸν ἄντρα τῆς, γιὰτὶ ἄλλοιῶς:

— Ὅταν δὲν πᾶπει λόγος, πᾶπει ράβδος!...

Στὴν πόλι πάλι τοῦ Μοναστηριοῦ ὑπάρχει ἕνα ἔθιμο, τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ ἔχη σέσην πρὸς τὸ ἀρχαῖο ἔθιμο τῶν λουμμένων κατὰ τὴν παρῳμῳν τῶν γάμων τῶν παρθένων, ἢ ὁποῖες μπαίνοντες σὸ ποτάμι—τὸν Σάμιανδρον τῆς Τροίας—φώναντες:

— Λίβε, Σάμιανδρε, τὴν ἀγνότητά μου!

Στὸ Μοναστήρι γίνετα αὐτὸ τὴν Πέμπτην, τὴν ποὺ τῆς Κυριακῆς τοῦ γάμου. Τῆ μέρα αὐτῆ ἡ μελλο νυμφος προσκαλεῖ τῆς φιλενάδες τῆς σὲ ἕνα δεσπνο ἀποχρηστικῶ, τρῶπον τινά.

Ἀδὲς πρέπει νὰ πᾶνε μοναχῆς, ἢ συνοδευόμενες ἀπὸ ἕνα νέο τῆς οἰκογενίας τοῦν, ἀδελφὸ τοῦν ἢ ἐξᾶδελφὸ τοῦν καὶ φρόγοντας καὶ δῶρα στὴν νύμφη, δῶρα τοῦ νοικοκυριοῦ,

κεντήματα, μῆλιῶνα. Ποτὲ φαγῳσῳμα. Τὸ τραπέζι αὐτὸ, σὲ ὁποῖο κάθονται μόνον χωρικοῦν, κραταίε ὡς ἀργὰ τὴν ὄψα, μὲ τραγοῦδοῦ καὶ ὄργανα διάφορα.

Τὸ πρῶτο, σὲν ἔμμερῶσε, ὄλη αὐτῆ ἡ συνοδεία τῶν χωρικοῦν, μὲ τὴν μουσικὴ τῶν τόπων μπουρά, θὰ ὀδηγῳνται τὴν νύμφη, σὲ τρεῖς διάφορες βρύσεις τῆς πόλεως. Ἐκεῖ ἀφοῦ τὴ ρουθίσουν μὲ νερό καὶ τὴν ποτίσουν μ' ἄσμημένο τίσι, θὰ τῆς τραγοῦδῳσουν, τραγοῦδια ἐπίτηδες ταιριασμένα, γιὰ τὴν τελετὴ αὐτῆ. Ἀπὸ τὰ τραγοῦδια αὐτὰ σὰς παραθέτουμε ἕνα, κατὰ μετᾶφρασιν τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ ἐγκριτοῦ ἱατροῦ κ. Α. Χριστιδου.

Ἄνοιξαν τὰ ὄργανα τὰ δῶδεκα βαγγέλια, καὶ πῆραν τὸ παιδάκι μου ἀπὸ τὰ δύο μου χεῖρα. Ὅταν σ' ἐγέννη ἡ μάνα σου, ὁ ἥλιος ἐκατέβη, καὶ σούδαρε τὴν ὄμορφιὰ καὶ πάλιν πῶσα ἀνέβη.

Χαρὰ σ' ἐμένα πεθερά, ποὺ γέννησε τέτοιον υἱὸν καὶ πῆρες τέτοιαν νύμφη κα' ἔκαυσε ζῆγος ταιριαστό

Τὸ περιορὸ δὲ εἶνε ὅτι μῆσα σ' αὐτὰ, τραγοῦδᾶνε ὁ ἕνα ἑλληνικὸν τραγοῦδι, ποὺ τὸ συνέθετοῦν στὴν παλῆν Ἑλλάδα:

Σήμερα λάμπει ὁ ὀργανὸς σήμερα λάμπει ἡ μέρα σήμερα στεφανῶνται ἀπὸς τὴν περιστέρα.

Στὰ χωριά τοῦ Μορχοβῶ, μετὰ τὴν στέφιν, οἱ φίλοι τοῦ γαμπροῦ τῶν σπῳόνουν στὰ χεῖρα τοὺς, καὶ δὲν τῶν φῳνουν κάτω ἂν δὲν τοὺς «τάξῃ» δῶρα. Τὸ τάξιμο, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, θὰ εἶνε καμμά γλιᾶρινη οἴζο, καμμά νταμῆζᾶνα χρῳσῆ, κανέναν σφαχτὸ, ἢ χῳμάτα μὲ τὰ ὁποῖα ἐκείνοι θὰ γλενηθῳν εὐχόμενοι:

— Νὰ ζῳσῃ καὶ νὰ εὐαχῳρῆ ὁ γαμπρὸς!... Ὁ Μακεδῶν

